

| Palu Kalesi

Palu Kalesi'nin Batıdan Görünümü / S. Yapıcı Arşivi

Palu Kalesi'nin Doğudan Görünümü / S. Yapıcı Arşivi

Eski Palu yerleşiminde Murat nehri'nin kuzeyindeki alanda kayalık bir kütle üzerinde oluşturulan kale yapısı, mevcut sur duvar izleri ölçeğinde kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda gelişmiş, Güney ve doğu eteklerinde Murat suyu ile kuşatılmış, yalnız Palu, Kovancılar, Karakoçan alanını değil aynı zamanda Murat Nehri'nin doğu ve batı geçtiği noktaları da denetim altında bulunduran hakim bir konuma sahiptir.

Kuzey ve batıdan da sarp kayalıklarla korunmuş ve dünyada bir eşi olmayan bu doğal korunaklı tüm çevreye hakim ve görkemli konumuyla Urartular'ın yerleşim geleneğindeki tüm koşulları taşıyarak bu yönüyle başı çekmektedir.

Batı yönünden yapıldığı öngörülen girişten itibaren, kuzeydoğuya doğru dikleşerek devam eden ve çeşitli kırılmalarla kayalık alanın zirvesine ulaşan sur duvarları, kesintilerle birlikte doğuya doğru devam edip, tapografik koşullarla birlikte önce güneye hemen devamında güneybatıya doğru

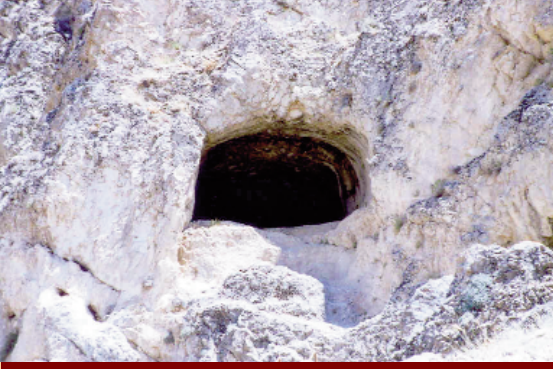
devam eder. Sur duvarlarının en büyük kesintisini oluşturan bu bölümün devamında, sur duvarları

1 Nolu Kaya Tüneli / S. Yapıcı Arşivi

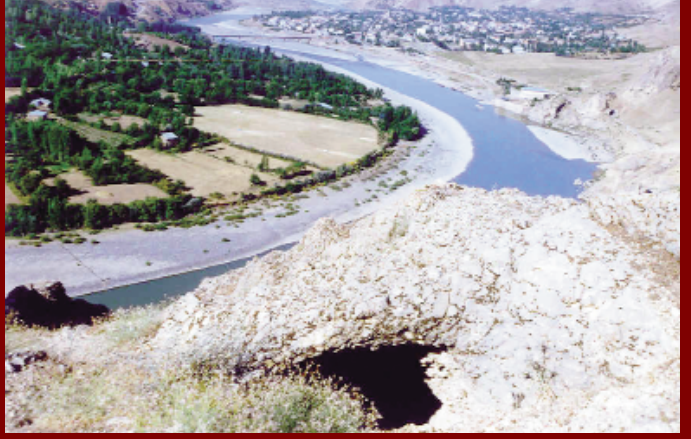
Palu Kalesi'nin Kuzeyden Görünümü / S. Yapıcı Arşivi

1 Nolu Kaya Tünel Girişi / S. Yapıcı Arşivi

güneydoğu köşede tekrar yakalanır. Bu noktada sert bir kırılma ile kuzeydoğuya dönen surlar, yine çeşitli kırılmalar ile birlikte, doğu eksenindeki olası kapı girişine ulaşır.

Urartu sur kalıntılarının yanında ağırlıklı olarak Ortaçağ karakterli ve oldukça tahrip olmuş olan sur duvarları, kendi içinde farklı dönem izlerini yansıtsa da, detaylı araştırma ve kazılar yapılmadan dönemlendirmelerin yapılması oldukça zor görünmektedir. Ortaçağ kaynaklarında, Çubuk

2 Nolu Kaya Tüneli / S. Yapıcı Arşivi

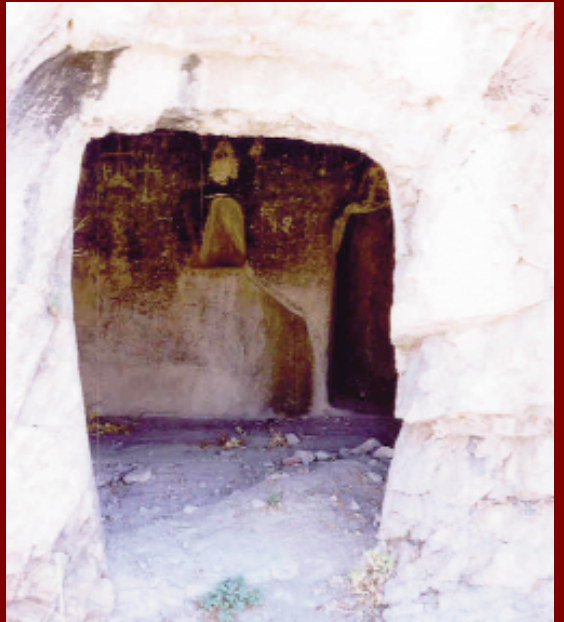
Bey'in fethettiği ve ilk beylik merkezini kurduğu bir kale olarak, Bizans Dönemi sonrasında Çubukoğulları ve devamında Artuklular Dönemi'nde yoğun olarak kullanılmıştır. Artukoğlu Belek Gazi'nin ilk beylik merkezini kurduğu ve düğününü yaptığı merkez olarak, kale içindeki 1 Nolu yapının da bu bağlamda saray ya da köşk olarak kullanılmış olması gerektiği düşünülmektedir ki, yine kale içinde mevcut olan Urartu Dönemi Menua yazıtından, kalenin Urartu Dönemi'nde de kullanıldığını bilmekteyiz. Urartu Dönemine ilişkin kikklopik tarzdaki sur duvarlarına,

1 Nolu Kaya Mezarı / S. Yapıcı Arşivi

2 Nolu Kaya Mezarı / S. Yapıcı Arşivi

3 Nolu Kaya Mezarı / S. Yapıcı Arşivi

2 Nolu Mekan / S. Yapıcı Arşivi

doğu yönde kısmen rastlanılmış olup, bu dönem kalesinin bir diğer izinin güney eksen yönünde daha aşağı koddan görülmesi, Urartu kullanımının bazı yönlerde daha farklı olarak şekillendiğini düşündürür. Özellikle kuzey yönde ve kuzeybatı alanlardaki kayalıkların dik yapısı ve sur temel yatakları, bu yönlerin aynı çerçevede kullanıldığını düşündürse de, sur duvar izlerine rastlanılmamıştır. Ancak, 1170 rakımlı zirve noktasında yer alan düzeltmeler, bu alanda bir sur duvarından çok mekan kurgusu olduğunu düşündürür. Bu durumda Menua yazıtında anılan “*Haldi Tapınağı*”nı, bu alanda aramak gerekebilir.

Palu Kalesi’nin içinde yer alan kimi mekanlar ve diğer buluntular, en az kale kadar ilginç ve önemlidir. Bu buluntulardan “Menua Yazıtı” ya da literatürdeki adıyla “*Palu Yazıtı*”, kentin bilinen en eski adı olarak “*Şebeteria*” adını vermesi bakımından oldukça önem taşır. Her ne kadar Urartular’ın kaleyi ve bölgeyi ele geçirmesi ile birlikte Şebeteria’nın fethedildiği belirtilmekteyse de fethedilen ve Urartu’nun eyaleti olan bu kent adı, Urartu öncesi halkların verdiği isimdir.

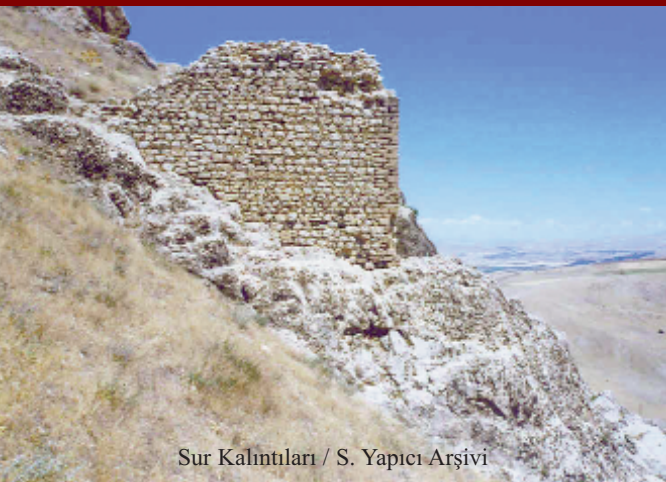
1 Nolu Mekan / S. Yapıcı Arşivi

Urartu Dönemi’nin kale içinde yer alan en ilginç yapıları arasında, kale kayalıklarının kuzeybatı yönünde yer alan ve ulaşılması oldukça zor olan kaya mezarlarıdır. Başkent Tuşpa (Van) örneklerinde olduğu gibi çok odalı olarak planlanan ve planlamadaki üç ayrı kaya mezarının bulunması, Palu ve kalesi için oldukça önemlidir. Olasılıkla eyalet yöneticileri olup, kraliyet soyundan gelenler için yapılmış bu kaya mezarları hakkında çok sayıda yayında tanıtımlar yapılmıştır.

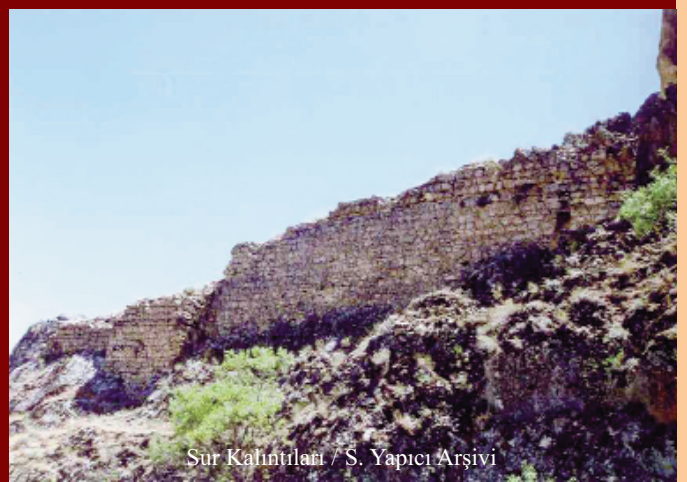
Kalenin Urartu dönemine ait Menua’nın kitabesinin yanında çok odalı üç adet kaya mezarları, iki adet su sarnıcı, üç adet kaya tüneli ki; bunlardan iki tanesi Murat nehrine kadar inen inen basamaklı kaya tünelidir. Murat nehrine kadar inen kaya basamakları, kutsal alan, kaya tapın nişi ve tören alanı, kaya oyuğu, ana kayaya açılan su yatakları bulunmaktadır.

Bu döneme ait eserler büyük oranda sağlam olup çevre ve iç temizliği yapılarak turizme kazandırılabilir.

Ortaçağ Türk Dönemi buluntuları arasındaki dönemlere ait çok fazla buluntu yoksa da, yapılacak bilimsel kazılarda çok önemli sonuçlara ulaşılabileceği kuşkusuzdur. Buna karşın, Bizans Dönemine tarih-

Sur Kalıntıları / S. Yapıcı Arşivi

Sur Kalıntıları / S. Yapıcı Arşivi

Urartu Su Sarnıcı / S. Yapıcı Arşivi

lendirilen ve yerel halk arasında “zindan” olarak tanımlanan iki adet sarnıç yapısı, dönem koşulları içinde tam donanımlı ve yeterli sayıdaki kale muhafızları ile halkın sığınması durumunda, 5.000 kişiye bir yıl süre ile yetecek su kapasitelidir. Bu iki sarnıç yapısı dışında, kalenin doğu ucunda yer alan ve saray yapısı olduğu varsayılan I Nolu

Bizans 2 Nolu Su Sarnıcı / S. Yapıcı Arşivi

Yapı ile, hemen güneyindeki sur duvarları üzerinde temelleri görülen II Nolu Yapı, Belek Gazi'nin kullandığı yazlık ve kışlık saraylar olsa da, özellikle I Nolu Yapı Bizans Dönemi eseri olarak değerlendirilmektedir.

Kalede günümüze kadar herhangi bir bilim-

Bizans 1 Nolu Su Sarnıcı / S. Yapıcı Arşivi

Urartu Kralı Menua'nın Kitabesi / S. Yapıcı Arşivi

Kaya Nişi / S. Yapıcı Arşivi

sel kazı yapılmadığı gibi, kale ile ilgili diğer çalışmalar da çok yeterli ve detaylı değildir. İlk defa 2005 yılında Yukarı Fırat Bölgesi Yüzey Araştırma Projesi kapsamında, ekip üyeleri tarafından kalede ve Eski Palu yerleşiminde yapılan çalışmalarda, belgeleme çalışmaları kapsamında tüm kültürel mirasın rölöveleri ve diğer belgeleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Daha önceki çalışmalarda belirli bir dönem ile ilgili çalışmalar yapılmasına karşın, bu çalışma kapsamında, tüm dönem eserleri üzerinde çalışmalar yapılarak, toplam 57 kültür varlığı belgelenirken, bu yapıların çoğunluğu ilk defa tespit ve belgelemesi yapılan eserlerdir. Çalışma kapsamında, yine ilk defa Palu Belediyesi ve Palu Kaymakamlığı işbirliğiyle, kale de dahil olmak üzere Eski Palu yerleşiminin, eserleriyle birlikte 1/1000'lik ve 1/5.000'lik tapografik haritaları da çıkarılmıştır.

Kuşkusuz yapılan bu çalışmalar, bir başlangıç noktasıdır. Bundan sonra yerel yönetimler ve sivil kuruluşların öncülüğünde, Palu ve çevresinin kentsel ve arkeolojik sit alanları belirlenerek, bölgeyi ve kaleyi turizme açma çalışmaları yapılmalıdır. Bu kapsamda, sit alanı içindeki yol

güzergahları, dinlenme alanları, otopark yerleri belirlenmeli, ışıklandırma sorunu giderilmeli, kaleye çıkış güzergahları belirlenerek yapılmalı, kaya mezarlarına ulaşım kolaylaştırılarak düşme riski yok edilmeli, sur duvarlarında dondurma ve restorasyon çalışmaları yapılmalı, aynı çalışmalar için Eski Palu'daki eserler için restitüsyona yönelik sondajlar ve devamında projelendirme ve uygulama yapılmalı, Kale içi öncelikli olmak üzere yerleşim dahilinde bilimsel kazılar başlatılmalıdır.

Palu Kalesi ile ilgili Elazığ Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile Müze Müdürlüğü'nün proje çalışmaları devam etmektedir.

Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı Sayın Prof. Dr. Mustafa İsen beyefendinin Elazığ'a teşriflerinde Palu Kültür ve Dayanışma Derneği olarak kendilerine Palu Kalesi ile ilgili bir birinfin dosyası sunulmuştur.

Kale ile ilgili yapılması gerekenler hakkında kendilerine bilgi verildiği zaman yardımcı olacaklarına dair taahhütte bulunmuşlardır.

Ayakçalar / S. Yapıcı Arşivi